

मुंबई येथील उच्च न्यायालयात

नागपूर खंडपीठ : नागपूर.

2022 चे फौजदारी अपील क्र.364

सह

2022 चे फौजदारी अपील क्र. 515

.....

2022 चे फौजदारी अपील क्र. 364

अपीलकर्ता: अमित पुत्र गोपाळ चव्हाण,
साधारण 19 वर्षांचा, व्यवसाय: मजूर,
रा. खडका, ता. व जि. अकोला.

विरुद्ध

उत्तरदाता : 1] महाराष्ट्र राज्य,
पोलीस स्टेशन ऑफिसर मार्फत,
पोलीस ठाणे,
बोरगाव मंजूर,
ता.व जि.अकोला.
2] एक्स वाय झेड, पीडित, गुन्हा क्रमांक 388/2020
पी.एस.ओ., पी.एस., बोरगाव मंजूर,
ता.व जि.अकोला.

सह

2022 चे फौजदारी अपील क्र. 515

अपीलकर्ता: आकाश पुत्र गजानन राठोड,
साधारण 19 वर्षांचा, व्यवसाय: मजूर,
रा. खडका, ता. व जि. अकोला.

विरुद्ध

उत्तरदाता : 1] महाराष्ट्र राज्य,
पोलीस स्टेशन ऑफिसर मार्फत,
पोलीस ठाणे,
बोरगाव मंजू,
ता.व जि.अकोला.
2] एक्स वाय झेड, पीडित, गुन्हा क्रमांक 388/2020
पी.एस.ओ., पी.एस., बोरगाव मंजू,
ता.व जि.अकोला.

फौजदारी अपील नंबर 364/2022

श्री जसप्रीत सिंग चिलोत्रा, अपीलकर्त्याचे वकील
प्रतिवादी क्रमांक 1/राज्यासाठी श्री. सी. ए. लोखंडे, ए. पी. पी.
सुश्री.सोनाली सावरे-गाढवे, अॅड. प्रतिवादी नंबर 2 साठी

फौजदारी अपील नंबर 515/2022

सुश्री नीरजा चौबे, अपीलकर्त्याच्या वतीने नियुक्त करण्यात आलेल्या अॅडव्होकेट
प्रतिवादी क्रमांक 1/राज्यासाठी श्री. सी. ए. लोखंडे, ए. पी. पी.
सुश्री एस. एच. भाटिया, रिएसपी क्रमांक 2 पीडितेसाठी नियुक्त वकील

कोरम : जी. ए. सानप, जे.

दिनांक : 05 डिसेंबर 2024.

तोंडी निर्णय

1. दिनांक 03.06.2022 रोजी सत्र खटला क्रमांक 113/2020 मध्ये विद्वान अतिरिक्त जिल्हा न्यायाधीश व अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश, अकोला यांनी दिलेल्या निकालात विद्वान न्यायाधीशांनी अपीलकर्ते/आरोपी क्रमांक 1 व 2 यांना भारतीय दंड संहितेच्या कलम 354, 354-ए, 354-डी, 452 आर /डब्ल्यू कलम 34 व कलम 506 (आय) अन्वये दंडनीय गुन्ह्यांसाठी दोषी ठरविले ,कलम 8 अन्वये दंडनीय 7 आणि कलम 11 अन्वये दंडनीय गुन्हा लैंगिक गुन्ह्यांपासून बालकांचे संरक्षण अधिनियम, 2012 चे कलम 12 (पुढे थोडक्यात'पॉक्सो कायदा' म्हणून संबोधले जाते). दोघेही अपीलकर्ते/ आरोपींना खालीलप्रमाणे शिक्षा सुनावली जाते :

(i) भादंवि कलम 354 अन्वये दंडनीय गुन्ह्यासाठी पाच वर्षे सक्तमजुरी व रु.5000/- दंड व तीन महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल..

(ii) या गुन्ह्यासाठी तीन वर्षे सक्तमजुरी व रु.5,000/- दंड व तीन महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल, आयपीसीच्या कलम 354-अ अन्वये दंडनीय आहे.

(iii) या गुन्ध्यासाठी तीन वर्षे सक्तमजुरी व रु.5,000/- दंड व तीन महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल; आयपीसीच्या कलम 354-डी अंतर्गत दंडनीय आहे.

(iv) या गुन्ध्यासाठी सात वर्षे सक्तमजुरी व रु.10,000/- दंड व सहा महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल; आयपीसीच्या कलम 452 आणि कलम 34 अन्वये दंडनीय आहे.

(v) या गुन्ध्यासाठी दोन वर्षे सक्तमजुरी व रु.5,000/- दंड व तीन महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल; आयपीसीच्या कलम 506 (आय) अन्वये दंडनीय आहे.

(vi) या गुन्ध्यासाठी पाच वर्षे सक्तमजुरी व रु.10,000/- दंड व पोक्सो कायद्याच्या कलम 8 अन्वये दंडनीय कलम 7 अंतर्गत शिक्षेस पात्र असलेल्या गुन्ध्यासाठी सहा महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल.

(vii) पोक्सो कायद्याच्या कलम 12 अन्वये दंडनीय कलम 11 अन्वये गुन्ध्यासाठी तीन वर्षे सक्तमजुरी व रु.5,000/- दंड व तीन महिने साध्या कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल.

2. फौजदारी अपील क्रमांक 364/2022 मधील अपीलकर्ता फौजदारी अपील क्रमांक 515/2022 मधील आरोपी क्रमांक 2 आणि अपीलकर्ता आरोपी क्रमांक 1 आहे.

या निकालात त्यांचा उल्लेख आरोपी क्रमांक 1 आणि आरोपी क्रमांक 2 असा करण्यात येणार आहे.

हे दोन अपील उपरोक्त निकाल आणि आदेशातून उद्भवतात.

3. पार्श्वभूमी तथ्य :-

माहिती देणारी पीडित मुलीची आई आहे. घटनेच्या दिवशी पीडित मुलीचे वय 14 वर्षे होते. अहवाल व इतर साहित्यातून समोर येणारे फिर्यादी प्रकरण असे की, माहिती देणारी महिला आपल्या दोन मुलींसह खडका, ता. व जि.अकोला येथे राहात होती. आरोपी क्रमांक 1 व 2 हे खडका गावचे रहिवासी आहेत. ते एकाच परिसरात राहतात. पीडित मुलगी कौलखेड जहांगीर येथील चिंधाजी महाराज विद्यालयात सातवीत शिकत होती. आरोपी क्रमांक 1 व 2 हे तिचे मित्र आहेत. जानेवारी महिन्यात पीडित मुलीने आईला सांगितले की, ती नदीवर पाणी आणण्यासाठी गेली असता; दोन्ही आरोपींनी तिचा पाठलाग केला. त्यानंतर एके दिवशी आरोपी क्रमांक एकने तिला सांगितले की, त्याला ती आवडते आणि तिच्याशी लग्न करायचे आहे. पीडित मुलीने त्याला सांगितले की, तो तिच्या भावासारखा आहे आणि त्याने भावासारखे वागावे. पीडितेच्या आईला या घटनेची माहिती मिळताच तिने आरोपी क्रमांक 1 व 2 च्या पालकांकडे जाऊन त्यांच्या मुलांना समज देण्याची विनंती केली.

4. फिर्यादीत पुढे असे म्हटले आहे की, 26.08.2020 रोजी माहिती देणारा अकोला येथे पीडितेसाठी कपडे खरेदीसाठी गेला होता . पीडितेचा 28.08.2020 रोजी वाढदिवस होता. माहिती देणारी व्यक्ती अकोल्यातून परतली असता पीडित मुलीने दुपारी आपल्यासोबत घडलेला प्रकार सांगितला. प्रकरणानुसार दुपारी साडेबाराच्या सुमारास दोन्ही आरोपी माहिती देणाऱ्याच्या घरासमोर आले. आरोपी क्रमांक 1 ने घराचा दरवाजा ढकलून घरात प्रवेश केला. आरोपी क्रमांक एकने पीडितेचे तोंड दाबून तिचे स्तन दाबले. पीडितेने आरडाओरडा केला. घराच्या दुसऱ्या खोलीत असलेली तिची बहीण खोलीतून बाहेर आली. आरोपी घटनास्थळावरून पळून गेला. हा प्रकार कोणाला सांगितल्यास गंभीर परिणाम भोगावे लागतील; अशी धमकी आरोपी क्रमांक एकने दिली. पीडित मुलीने हा प्रकार आपल्या आईला सांगितला. पीडितेच्या आईने आरोपी क्रमांक एकच्या घरी जाऊन घडलेला प्रकार त्याच्या पालकांना सांगितला. माहिती देणाऱ्याने त्यांना आपल्या मुलाला समजावून सांगण्याची विनंती केली. आरोपी क्रमांक एकच्या पालकांनी आपली हतबलता व्यक्त करत; माहिती देणाऱ्याला योग्य ती कारवाई करण्यास सांगितले. या घटनेमुळे माहिती देणारा प्रचंड तणावाखाली होता. ते घाबरले होते आणि त्यामुळे ते 04.09.2020 पर्यंत पोलीस ठाण्यात गेले नाहीत. 04.09.2020 रोजी पीडिता व माहिती देणारे बोरगाव मंजू येथे गेले होते. पोलिस स्टेशन मध्ये अहवाल दाखल केला (प्रदर्शन-14).

5. अहवालाच्या आधारे (प्रदर्शन-14) या प्रकरणी अपीलकर्त्याविरुद्ध क्र.388/2020 चा गुन्हा दाखल करण्यात आला होता. तपास पीडब्ल्यू 6, पीएसआय वीणा पांडे यांनी केला. पीडितेला वैद्यकीय तपासणीसाठी पाठविण्यात आले. बालकल्याण समितीने (सीडब्ल्यूसी) पीडितेचा जबाब नोंदवला. त्याचप्रमाणे पीडिता आणि सीआरपीसीच्या कलम 164 अन्वये जबाब नोंदविण्यासाठी माहिती देणाऱ्यांना पाठविण्यात आले. तपास अधिकाऱ्याने अपीलकर्त्याला अटक केली. तपास अधिकाऱ्यांनी साक्षीदारांचे जबाब नोंदवले. तिने पीडितेच्या जन्मतारखे संदर्भातील कागदपत्रे गोळा केली. तपास पूर्ण झाल्यानंतर तपास अधिकाऱ्याने न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल केले.

6. विद्वान न्यायाधीशांनी आरोपींविरुद्ध आरोप निश्चित केले (प्रदर्शन 3). अपीलकर्ते/आरोपींनी आपला गुन्हा अमान्य केला. त्यांचा बचाव असा आहे. माहिती देणारी अवैध सावकारीचा धंदा करत होती. गावकऱ्यांनी तिच्यावर बहिष्कार टाकला असून त्याचा बदला घेण्यासाठी त्यांच्यावर खोटा गुन्हा दाखल करण्यात आला. याचिकाकर्त्याचा दोष समोर आणण्यासाठी सरकारी पक्षाने सहा साक्षीदार तपासले. अपीलकर्ते/ आरोपींनी बचाव पक्षाचे दोन साक्षीदार तपासले. विद्वान न्यायाधीशांनी पुराव्यांचा विचार करून अपीलकर्त्यांना/ आरोपींना दोषी ठरवून वरीलप्रमाणे शिक्षा ठोठावली. या दोन अपिलांद्वारे अपीलकर्ते/ आरोपी या न्यायालयासमोर आहेत.

7. कु. नीरजा चौबे, विद्वान वकील यांचे म्हणणे मी ऐकले आहे. फौजदारी अपील क्रमांक 515/2022 मधील अपीलकर्ता / आरोपी क्रमांक 1 ची बाजू मांडण्यासाठी नियुक्त करण्यात आलेले आणि फौजदारी अपील क्रमांक 364/2022 मधील अपीलकर्ता / आरोपी क्रमांक 2 चे विद्वान वकील श्री. जसप्रीत सिंग चिलोत्रा, प्रतिवादी क्रमांक 1 / राज्याचे विद्वान अतिरिक्त सरकारी वकील श्री. सी. ए. लोखंडे, प्रतिवादी क्रमांक 2-पीडितेसाठी नियुक्त केलेले विद्वान वकील श्रीमती सोनाली सावरे-गाढवे आणि सुश्री एस. एच. भाटिया यांचेही म्हणणे मी ऐकले आहे. रेकॉर्ड आणि कार्यवाहीचा अभ्यास केला.

8. आरोपी क्रमांक एकच्या अभ्यासू वकिलाने सांगितले की, जोवर पाठलाग केल्याच्या आरोपांचा संबंध आहे; त्याचा कोणताही पुरावा नाही. पीडितेच्या पुराव्यांवरून असे दिसून येईल की, जानेवारी महिन्यात एकच घटना घडली होती; जेव्हा आरोपीने नदीवर तिचा पाठलाग केला होता. एखादा गुन्हा करण्याच्या हेतूने घरात घुसखोरी केल्याचा गुन्हा सिद्ध करण्यासाठी कोणताही पुरावा नाही; असा युक्तिवाद अभ्यासू वकिलांनी केला. विद्वान वकिलांनी युक्तिवाद केला की हे सिद्ध करण्यासाठी कोणतेही पुरावे नाहीत आरोपींनी हावभाव किंवा लैंगिक टिप्पणी केली ज्यामुळे लैंगिक छळाचा गुन्हा ठरतो. माहिती देणाऱ्याचे पुरावे आणि पीडितेचे पुरावे आत्मविश्वास निर्माण करत नाहीत; असा युक्तिवाद अभ्यासू वकिलांनी केला. ही घटना नेमकी

कशामुळे घडली? याबाबत त्यांच्या पुराव्यांमध्ये मोठी विसंगती आहे. सीडब्ल्यूसीसमोर नोंदवलेल्या पीडितेच्या जबाबात आरोपी क्रमांक एकने तिचे स्तन दाबल्याचे तिने नमूद केलेले नाही; याकडे वकिलांनी लक्ष वेधले. पीडितेने आपला जबाब सुधारला; असा युक्तिवाद विद्वान वकिलांनी केला. विद्वान वकिलांनी युक्तिवाद केला की, विद्वान न्यायाधीश पुराव्यांचे योग्य मूल्यमापन करण्यात अपयशी ठरले आहेत आणि चुकीच्या निष्कर्षपर्यंत पोहोचले आहेत. पीडितेची जन्मतारीख सिद्ध करण्यासाठी सरकारी पक्षाने जोडलेले पुरावे कायदेशीरदृष्ट्या योग्य ग्राह्य आणि तसे पीडितेची जन्मतारीख सिद्ध करण्यासाठी पुरेसे नाहीत, असा युक्तिवाद विद्वान वकिलांनी केला आहे. 26.08.2020 रोजी घडलेल्या या घटनेचा अहवाल 04.09.2020 रोजी दाखल करण्यात आला होता. विद्वान वकिलांच्या युक्तिवादात विलंबाचे समाधानकारक स्पष्टीकरण देण्यात आलेले नाही. हा अहवाल दाखल करण्यास झालेला उशीर हा विचारपूर्वक आणि सुशोभित असल्याचा निष्कर्ष काढण्यासाठी पुरेसा आहे, असा युक्तिवाद विद्वान वकिलांनी केला.

9. आरोपी क्रमांक दोनच्या विद्वान वकिलाने सांगितले की, आरोपी क्रमांक 2 ची विशेष भूमिका नाही. विद्वान वकिलाने सांगितले की, पुराव्याच्या आधारे आरोपी क्रमांक दोनवर कोणताही गुन्हा करण्यात आलेला नाही, याकडे त्यांनी पुराव्याद्वारे लक्ष वेधले. विद्वान वकिलांच्या युक्तिवादात आरोपी क्रमांक 2 वर खोटे आरोप करण्यात आले आहेत. आरोपी क्रमांक एकशी असलेल्या मैत्रीमुळे तो अडकला. आरोपी क्रमांक

2 हा आरोपी क्रमांक एकने केलेल्या गुन्हाला प्रोत्साहन देणारा आहे; असे म्हणता येणार नाही, असा युक्तिवाद विद्वान वकिलांनी केला. आरोपी क्रमांक दोनच्या अभ्यासू वकिलाने आरोपी क्रमांक एकच्या विद्वान वकिलाने सादर केलेले उर्वरित युक्तिवाद स्वीकारले आहेत.

10. विद्वान अतिरिक्त सरकारी वकील आणि दोन्ही अपीलांमध्ये पीडितेची बाजू मांडण्यासाठी नियुक्त केलेल्या विद्वान वकिलांनी सांगितले की पीडितेचा पुरावा (पीडब्ल्यू 2) आणि तिच्या आईचा पुरावा (पीडब्ल्यू 1) सबळ, ठोस आणि विश्वासाहर् आहे. या पुराव्यांच्या आधारे सरकारी पक्षाने अपीलकर्त्यावरील आरोप सिद्ध केले आहेत. उशीर समाधानकारकरित्या समजावून सांगितला आहे. असे निदर्शनास आणून दिले आहे की माहिती देणारी आणि तिच्या दोन मुलींना गावकऱ्यांचा कोणताही आधार नव्हता. ते एकत्र राहत होते. माहिती देणाऱ्याचा पती बराच काळ वेगळा राहत होता. आरोपींनी पीडितेला सर्व प्रकारचा त्रास दिला होता. या प्रकरणाची माहिती पोलिसांना दिल्यास गंभीर परिणाम भोगावे लागतील; अशी धमकी आरोपींनी पीडितेला दिली. पीडित आणि माहिती देणारा प्रचंड दबावाखाली होते आणि त्यामुळे त्यांना अहवाल दाखल करता आला नाही. जेव्हा गोष्टी सहनशीलतेच्या पलीकडे गेल्या आणि पीडितेला होणारा त्रास असह्य पातळीवर गेला; तेव्हा या प्रकरणाची माहिती पोलिसांना देण्यात आली. सरकारी पक्षाने सबळ आणि विश्वासाहर् तोंडी आणि कागदोपत्री पुरावे जोडून

पीडितेचा जन्म 28.08.2007 रोजी झाल्याचे सिद्ध केले आहे. थोडक्यात विद्वान एपीपी आणि पीडितेची बाजू मांडण्यासाठी नेमलेल्या विद्वान वकिलांनी विद्वान न्यायाधीशांनी दिलेल्या निर्णयाचे आणि आदेशाचे समर्थन केले.

11. पीडित (पीडब्ल्यू 2) ने म्हटले आहे की घटनेच्या तारखेस ती सातवीत शिकत होती. तिची जन्मतारीख 28.08.2007 असल्याचे तिने सांगितले आहे. पीडितेची आई असलेल्या माहितीदाराने (पीडब्ल्यू1) साक्ष दिली आहे की, पीडितेची जन्मतारीख 28.08.2007 आहे. आरोपींच्या वतीने करण्यात आलेल्या माहितीदार आणि पीडितेच्या उलटतपासणीचा अभ्यास केल्यास असे दिसून येईल की, त्यांनी पीडितेच्या जन्मतारखेस गांभीर्याने आव्हान दिलेले नाही. खडका येथील जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेचे मुख्याध्यापक पीडब्ल्यू 5 यांची फिर्यादीने तपासणी केली. तपासादरम्यान तपास अधिकाऱ्याने (पीडब्ल्यू6) शाळेकडून प्रवेश नोंदणीच्या प्रमाणित प्रती गोळा केल्या होत्या; हे या टप्प्यावर नमूद करणे आवश्यक आहे. न्यायालयाच्या समन्सनुसार पीडब्ल्यू 5 ने मूळ प्रवेश रजिस्टर आणि प्रतिज्ञापत्र रजिस्टर सादर केले; जे शाळेकडे ठेवण्यात आले होते. प्रतिज्ञापत्र रजिस्टरच्या अनुक्रम क्रमांक 352 वर पीडितेचे नाव शाळेत नोंदविण्यात आल्याची साक्ष तिने दिली आहे. पीडितेच्या आईने प्रतिज्ञापत्रावर आपली जन्मतारीख दिली होती; असे तिने म्हटले आहे. प्रतिज्ञापत्र रजिस्टरचा प्रमाणित उतारा प्रदर्शन-26 येथे आहे. प्रवेशाचा प्रमाणित उतारा नोंदणी प्रवेश प्रदर्शन-27 येथे आहे. यात पीडितेला पहिलीत दाखल करण्यात आल्याचे दिसून आले आहे. खडका येथील

जिल्हा परिषद प्राथमिक शाळेत इयत्ता पहिली. संबंधित पीडितेची प्रवेश नोंद प्रवेश नोंदणी प्रदर्शन-27 च्या अनु क्रमांक 510 वर आहे. पीडब्ल्यू5 ने म्हटले आहे की दोन्ही कागदपत्रांमध्ये (प्रदर्शन-26 आणि 27) पीडितेची जन्मतारीख 28.08.2007 नोंदविली गेली आहे.

12. पीडब्ल्यू 5 ची उलटतपासणी करण्यात आली. हे लक्षात घेतले पाहिजे प्रदर्शन-26 हा प्रतिज्ञापत्र रजिस्टरचा प्रमाणपत्र उतारा आहे आणि प्रदर्शन-27 हा प्रवेश रजिस्टरमधील संबंधित नोंदीचा प्रमाणित उतारा आहे. हे स्पष्ट आहे की विद्वान न्यायाधीश ही कागदपत्रे स्वीकारताना विद्वान न्यायाधीशांनी प्रक्रियात्मक त्रुटी केली आहे. प्रतिज्ञापत्र रजिस्टरमधून प्रतिज्ञापत्र सादर केलेले असायला हवे होते. त्याचप्रमाणे मूळ रजिस्टरमधील प्रवेशिका प्रदर्शित व्हायला हवी होती. मूळ दस्तऐवज, संबंधित प्रविष्टि दर्शविल्यानंतर, नेहमीचे प्रतिज्ञापत्र सादर केल्यावर साक्षीदाराला परत करायला हवे होते. अशी प्रक्रियात्मक त्रुटी सहज टाळता आली असती; हे लक्षात घेतले पाहिजे. मूळ नोंदीसह साक्षीदाराला बोलावण्याचा उद्देश मूळ नोंदीच्या आधारे संबंधित तथ्य सिद्ध करणे हा होता. असे असले तरी या प्रक्रियात्मक अनियमिततेमुळे प्रदर्शन-26 आणि 27 ची स्वीकारार्हता कमी होऊ शकत नाही. हे मूळ रजिस्टरमधील प्रमाणित अर्क आहेत.

13. पीडब्ल्यू 5 च्या उलटतपासणीचे अवलोकन केल्यास असे दिसून येईल की शाळा प्रवेश घेताना पीडब्ल्यू 5 ने कबूल केले आहे , जन्मदाखला आवश्यक आहे पीडितेला

शाळेत प्रवेश घेताना जन्माचा दाखला सादर केला नाही. या प्रकरणात मुख्याध्यापिकेने दिलेल्या या कबुलीला काहीच महत्त्व नाही आणि यामुळे पीडितेच्या जन्मतारखे संदर्भातील मुख्य वस्तुस्थिती मोडीत निघू शकत नाही. तपासादरम्यान तपास अधिकाऱ्यांनी ग्रामपंचायत सचिव खडका यांना मागणीपत्र पाठवले होते. खडका येथील ग्रामपंचायत येथे पीडितेच्या जन्माची नोंद झाली नसल्याची माहिती सचिवांनी तपास अधिकाऱ्यांना दिली. मुलाच्या जन्माची नोंदणी झाली असेल तर प्रवेश घेताना जन्मदाखला सादर करता येईल, असे नमूद करणे आवश्यक आहे. पीडित मुलीच्या बाबतीत तिच्या जन्माची नोंद ग्रामपंचायतीत झालेली नाही आणि त्यामुळे शाळेत प्रवेश घेताना तिच्या आईने प्रतिज्ञापत्र सादर केले आणि प्रतिज्ञापत्रावर पीडितेची जन्मतारीख नमूद केली. या बाबीवर माहिती देणाऱ्याची उलटतपासणी केली जात नाही. पीडितेला एक लहान बहीण आहे. घटनेच्या दिवशी पीडित मुलगी सातवीत शिकत होती. 26.06.2013 रोजी पीडित मुलीला पहिलीत प्रवेश देण्यात आला होता. तिच्या वयाचा अंदाज लावला; तर तिच्या प्रवेशाच्या तारखेस तिचे वय सुमारे 6.5 वर्षे होते. मुलाच्या जन्म आणि जन्मतारखेबद्दल साक्ष देण्यासाठी आई ही योग्य व्यक्ती आहे. आई कधीकधी अचूक जन्मतारीख चुकवू शकते. मात्र, अशा वेळी जन्मवर्ष चुकणे किंवा विसरणे शक्य नसते. गुन्हाच्या दिवशी पीडितेचे वय 14 वर्षे होते. त्यामुळे माझ्या मते, फिर्यादी पक्षाने हे सिद्ध केले आहे की, तक्रार दाखल करण्याच्या तारखेस पीडितेचे वय सुमारे 14 वर्षे होते आणि पॉक्सो कायद्याच्या कलम 2(1)(डी) नुसार ते 'मूल' होते.

14. वरील पार्श्वभूमीवर फिर्यादी पक्षाने जोडलेल्या पुराव्यांची दखल घेणे आवश्यक आहे. अहवाल दाखल करण्यास उशीर झाला; हे निर्विवाद आहे. ही घटना 26.08.2020 रोजी घडली होती. 04.09.2020 रोजी हा अहवाल दाखल करण्यात आला. या घटनेनंतर ते प्रचंड दबाव आणि तणावाखाली होते, असे माहिती देणाऱ्या महिलेने आपल्या अहवालात म्हटले आहे. या प्रकरणाची माहिती पोलिसांना दिल्यास गंभीर परिणाम भोगावे लागतील, अशी धमकी आरोपी क्रमांक एकने दिली होती. माहिती देणाऱ्याचे वर्तन या स्पष्टीकरणाशी सुसंगत आहे. आरोपी क्रमांक 1 हा पीडित मुलीच्या मागे लागल्याचे रेकॉर्डवर आले आहे. जानेवारी 2020 मध्ये पीडित मुलगी नदीतून पाणी आणण्यासाठी गेली असता त्याने तिचा पाठलाग केला होता. आरोपी क्रमांक दोनही त्याच्यासोबत होता. माहिती देणाऱ्याने (पीडब्ल्यू 1) म्हटले आहे की, जेव्हा पीडितेने तिला आरोपीने केलेल्या छळाबद्दल सांगितले तेव्हा ती त्यांच्या पालकांकडे गेली आणि त्यांना त्यांच्या मुलांना समजावून सांगण्याची विनंती केली. आरोपीच्या आई-वडिलांनी त्यांना समजूत काढल्याचे तिने म्हटले आहे. आरोपी क्रमांक 1 हा पीडित मुलीशी लग्न करण्यास तयार असल्याचे रेकॉर्डवर आले आहे. आरोपी क्रमांक एकने पीडित मुलीला सांगितले की, तो तिच्यावर प्रेम करतो आणि तिच्याशी लग्न करू इच्छितो. पीडित मुलीने आरोपी क्रमांक एकला सांगितले की, तो तिच्या भावासारखा आहे आणि त्याने भावासारखे वागावे. आरोपी क्रमांक एकच्या वर्तनात कोणतीही सुधारणा झाली नाही. अखेर 26.08.2020 रोजी ही दुर्दैवी घटना घडली.

त्या दिवशी आई घरी हजर नव्हती. पीडित मुलगी आणि तिची लहान बहीण घरात होते. आरोपी क्रमांक 1 तेथे आला आणि त्याने हे कृत्य केले. ही वस्तुस्थिती पीडितेने तसेच माहिती देणाऱ्याने स्पष्टपणे सांगितली आहे. या घटनेनंतरही तिने आरोपींना त्यांच्या पालकांच्या माध्यमातून समजावण्याचा प्रयत्न केल्याचे पीडितेच्या (पीडब्ल्यू 2) तसेच माहितीदाराच्या (पीडब्ल्यू 1) पुराव्यात समोर आले आहे. पीडब्ल्यू 1 ने म्हटले आहे की, या घटनेनंतर तिने आरोपी क्रमांक 1 च्या पालकांकडे जाऊन त्यांना घटनेची माहिती दिली आणि आरोपी क्रमांक 1 ला समजूत घालण्याची विनंती केली. आरोपी क्रमांक एकच्या पालकांनी हतबलता व्यक्त केल्याचे तिने म्हटले आहे. त्यांनी माहिती देणाऱ्याला सांगितले की, तिने या प्रकरणात योग्य ती पावले उचलावीत आणि आपल्या स्तरावर आरोपींशी व्यवहार करावा. यावरून आरोपी क्रमांक 1 हा त्याच्या पालकांच्या नियंत्रणाखाली नसल्याचे स्पष्ट होते. आरोपी क्रमांक 1 सातत्याने पीडितेला त्रास देत होता. आरोपी क्रमांक एकच्या लग्न करण्याच्या विनंतीला पीडित मुलगी प्रतिसाद देत नव्हती.

15. पीडब्ल्यू 1 आणि पीडब्ल्यू 2 ने म्हटले आहे की, या घटनेनंतर या प्रकरणाची माहिती पोलिसांना दिल्यास गंभीर परिणाम भोगावे लागतील, अशी धमकी आरोपींनी दिली. पीडब्ल्यू 1 समोर पीडितेचा जबाब नोंदविण्यात आला (प्रदर्शन-90) हे रेकॉर्डवर स्पष्ट झाले आहे. पीडित मुलीने दिलेल्या निवेदनात म्हटले आहे की, या घटनेनंतर

आरोपीने तिच्या आईला जीवे मारण्याची किंवा स्वतः कीटकनाशक प्राशन करण्याची धमकी दिली. पीडितेने सांगितले आहे की, 27.08.2020 रोजी संध्याकाळी त्याने कीटकनाशक प्राशन केले आणि प्रकरण पोलिसांना कळवले. दुसऱ्या दिवशी मावशीच्या घरी जाऊन 2-3 दिवस मुक्काम केल्याचे तिने सांगितले आहे. आरोपी क्रमांक 1 पीडित मुलीसाठी आतुर होता; हे या वस्तुस्थितीवरून स्पष्ट होते. त्याला पीडित मुलीशी लग्न करायचे होते; पण पीडित मुलगी तयार नव्हती.

16. आरोपी क्रमांक 2 हा पीडितेच्या घरासमोर राहत आहे. आरोपी क्रमांक 1 हा आरोपी क्रमांक 2 च्या घरी येत असे आणि त्याच्या घरातून पीडितेकडे हावभाव करीत असे. पीडित मुलीचे वडील आणि तिच्या आईमधील वैवाहिक कलहामुळे ते वेगळे राहत होते. दोन्ही मुली आईसोबत राहत होत्या. आई त्यांची रक्षक होती. आई मुलींच्या तब्येतीची काळजी घेत होती. अशा प्रकारे आरोपी वर्चस्ववादी स्थितीत होते. अपीलकर्त्याच्या मागील वर्तणुकीमुळे माहिती देणारे आणि पीडितेकडे असे मानण्याचे कारण असेल की जर या प्रकरणाची माहिती पोलिसांना दिली गेली; तर ते सुरक्षित नसतील. पोलिसांना या प्रकरणाची माहिती न देण्याचे आईचे वर्तन सातत्यपूर्ण होते. आईला साहजिकच मुलींच्या भवितव्याची चिंता असेल. आईने आई-वडिलांच्या माध्यमातून आरोपी क्रमांक 1 व 2 ला समजूत काढून परिस्थिती शांत करण्याचा पुरेपूर प्रयत्न केला. त्यामुळे माहिती देणाऱ्याला आरोपींच्या क्षमतेची आणि मानसिकतेची

जाणीव होती. आरोपी क्रमांक 1 धमकीचे कृतीत रूपांतर करण्यास सक्षम आहे; याची माहिती माहिती देणाऱ्याला आणि पीडितेला होती. त्यामुळे माझ्या मते एफआयआर दाखल करण्यास होणारा विलंब हा पीडिता आणि तिच्या आईच्या पुराव्यांना नाकारण्याचा आणि त्यावर विश्वास ठेवण्याचा एकमेव आधार ठरणार नाही. विलंबाचे योग्य स्पष्टीकरण द्यावे लागेल; हे लक्षात घेतले पाहिजे. अन्यथा विश्वासाह पुरावे नाकारण्याचा हा विलंब आधार असू शकत नाही. पुरावे जोडले तर विलंब प्राणघातक ठरतो, खटला संशयास्पद आणि डळमळीत आहे. आरोपींवरील आरोप सिद्ध करण्यासाठी पुरावे पुरेसे असतील तर केवळ विलंबाच्या आधारावर आरोपीला लाभ देता येत नाही. त्यामुळे माझ्या मते अपीलकर्त्याच्या/आरोपींच्या विद्वान वकिलांनी या मुद्द्यावर मांडलेले युक्तिवाद ग्राह्य धरता येणार नाहीत.

17. आरोपी क्रमांक 1 आणि 2 ची भूमिका आणि सरकारी पक्षाने त्यांच्याविरुद्ध सिद्ध केलेले गुन्हे हा पुढचा महत्त्वाचा पैलू विचारात घेण्याची गरज आहे. मी पुराव्यांचा बारकाईने अभ्यास केला आहे. पुरावे पाहिल्यावर मला समाधान वाटते की, आरोपी क्रमांक दोनचा प्रश्न आहे, रेकॉर्डवरील पुरावे त्याच्यावरील आरोप सिद्ध करण्यासाठी पुरेसे नाहीत. पीडित मुलीचे पुरावे पाहिल्यास आरोपी क्रमांक दोनची कोणतीही विशिष्ट भूमिका नसल्याचे दिसून येईल. आरोपी क्रमांक 2 हा आरोपी क्रमांक 1 चा मित्र आहे. पीडित मुलीच्या विनयभंगाचा मूळ आरोप आरोपी क्रमांक एकवर करण्यात आला आहे.

आरोपी क्रमांक एकने पीडितेच्या घरात गुन्हा केला तेव्हा आरोपी क्रमांक 2 बाहेर उभा होता. पीडित मुलीने त्यावेळी आरोपी क्रमांक 2 ला कोणतीही भूमिका दिलेली नाही. त्याचप्रमाणे आरोपी क्रमांक दोनच्या पाठलागासंदर्भात कोणताही विशेष आरोप करण्यात आलेला नाही. आरोपी क्रमांक 2 हा आरोपी क्रमांक एकचा मित्र असल्याने त्याला घेण्यात आल्याचे दिसून येत आहे. पुरावे पाहिल्यास आरोपी क्रमांक 2 वरील आरोप सिद्ध करण्यासाठी ते पुरेसे नसल्याचे दिसून येईल.

18. पुरावे पाहिल्यास असे दिसून येईल की, आरोपी क्रमांक एकच्या विरोधात पाठलाग करण्याचा गुन्हा सिद्ध करण्यासाठी तो पुरेसा नाही. आयपीसीच्या कलम 354-डी आणि पॉक्सो कायद्याच्या कलम 11 आणि कलम 12 मध्ये पाठलाग करण्याच्या गुन्ह्यासाठी शिक्षेची तरतूद आहे. पाठलागाचा गुन्हा दाखल करण्यासाठी आरोपीने थेट किंवा इलेक्ट्रॉनिक, डिजिटल माध्यमांद्वारे मुलाचा वारंवार किंवा सातत्याने पाठपुरावा, निरीक्षण किंवा संपर्क साधला; हे सरकारी पक्षाने सिद्ध करणे आवश्यक आहे. पाठलाग करण्याच्या गुन्ह्याची ही अनिवार्य अट लक्षात घेता, पीडितेचा पाठलाग करण्याचे एकमेव उदाहरण हा गुन्हा सिद्ध करण्यासाठी पुरेसे ठरणार नाही.

19. पीडितेने दिनांक 26.08.2020 रोजी घडलेला प्रकार न्यायालयासमोरील तिच्या पुराव्यात सांगितला आहे. विद्वान दंडाधिकाऱ्यांसमोर कलम 164 सीआरपीसीच्या

जबाबात आणि सीडब्ल्यूसीसमोर नोंदवलेल्या तिच्या जबाबात खूप तपशीलवार सांगितला आहे. पीडित मुलीने सांगितले की, 26 तारखेला तिची आई अकोला येथे गेली होती. तिची धाकटी बहीण दुसऱ्या खोलीत होती. त्यावेळी आरोपी तिच्या घरासमोर आला; असे तिने म्हटले आहे. तिला दरवाजा ठोठावण्याचा आवाज आला. तिने सांगितले आहे की, दरवाजा उघडताच आरोपी नंबर 1 ने दरवाजा ढकलून घरात प्रवेश केला. आरोपी क्रमांक एकने तिचे तोंड दाबल्याचे तिने स्पष्टपणे सांगितले आहे. आरोपी आकाश (ए1) याने तिचे स्तन दाबले. तिने आरडाओरडा केल्याचे सांगितले आहे. या घटनेची माहिती कोणाला दिल्यास गंभीर परिणाम भोगावे लागतील; अशी धमकी आरोपी क्रमांक एकने दिली. आरडाओरडा ऐकून तिची लहान बहीण तिच्याकडे आली; असे तिने म्हटले आहे. आरोपी घटनास्थळावरून पळून गेला. आरोपी क्रमांक दोन बाबत बोलायचे झाले; तर त्याची कोणतीही भूमिका घेण्यात आलेली नाही. पीडितेच्या घराबाहेर तो उभा होता; असे सांगण्यात आले. या घटनेच्या घटनेबाबत पीडितेची धाकटी बहीण पीडब्ल्यू 4 ने पीडितेच्या पुराव्याला दुजोरा दिला आहे. पीडब्ल्यू 4 ने सांगितले आहे की, त्या दिवशी तिची आई अकोल्याला गेली होती. ती आणि तिची बहीण (पीडित) घरात उपस्थित होत्या. तिने सांगितले आहे की, तिला दरवाजा ठोठावण्याचा आवाज ऐकू आला. तिची बहीण दरवाजा उघडायला गेली. बहिणीचा आरडाओरडा ऐकू आल्याचे तिने सांगितले आहे. त्यानंतर ती तेथे गेली. दोन्ही आरोपी

पळत असल्याचे तिने पाहिले असल्याचे तिने म्हटले आहे. त्यानंतर पीडितेने तिला संपूर्ण घटना सांगितली; असे तिने म्हटले आहे. त्याबद्दल तिने साक्ष दिली आहे.

20. पीडितेचे (पीडब्ल्यू 2) आणि तिचे अवलोकन केल्यावर बहीण (पीडब्ल्यू 4)चे पुरावे, मला समाधान आहे की हा पुरावा आत्मविश्वास वाढवतो. त्यांचे पुरावे नाकारण्याचे आणि अविश्वास ठेवण्याचे माझ्याकडे कोणतेही कारण नाही. दोन्ही बहिणींना शोध आणि कठोर उलटतपासणीला सामोरे जावे लागले आहे. त्यांच्या उलटतपासणीचा अभ्यास केल्यास त्यांच्या विश्वासाहतेवर शंका घेणारे कोणतेही पुरावे त्यांच्या उलटतपासणीत सापडलेले नाहीत; असे दिसून येईल. त्यांचे पुरावे नाकारण्याचे आणि अविश्वास ठेवण्याचे माझ्याकडे कोणतेही कारण नाही. या पुरावाच्या आधारे भादंवि कलम 354-अ अन्वये आणि पोक्सो कायद्याच्या कलम 8 अन्वये गुन्हा दाखल करण्यात आला आहे. त्यामुळे माझ्या मते या गुन्हांच्या शिक्षेत हस्तक्षेपाची गरज नाही. त्याचप्रमाणे आरोपी क्रमांक 1 विरुद्ध सिद्ध झालेला गुन्हा, गुन्हा करण्याच्या तयारीनंतर घरफोडी करणे आहे; जो आयपीसीच्या कलम 452 अन्वये नव्हे तर कलम 451 अन्वये दंडनीय आहे. रेकॉर्ड पाहिल्यावर मला समाधान वाटते की आरोपी क्रमांक 1 विरुद्ध केलेला गुन्हा आयपीसीच्या कलम 452 अन्वये नव्हे तर कलम 451 अन्वये असेल. भादंविकलम 354, 354-डी, 452 आणि कलम 34 आणि 506 (आय) आणि पोक्सो कायद्याच्या कलम 12 अन्वये दंडनीय कलम 11 अन्वये शिक्षा कायम ठेवता येणार नाही.

विशेष म्हणजे पीडित मुलीच्या विनयभंगाच्या घटनेबाबत आरोपी क्रमांक दोनला दोषी ठरवता येणार नाही. त्यात त्यांनी कोणतीही भूमिका बजावली नाही. आरोपी क्रमांक एकवरच गुन्हे सिद्ध होतात. आरोपी क्र.2 सर्व गुन्ह्यांतून निर्दोष मुक्तता मिळायला हवी.

21. पुढचा मुद्दा शिक्षा किती प्रमाणात आहे? याचा आहे. विद्वान वकील सुश्री चौबे यांनी सांगितले की, आरोपी क्रमांक 1 दोन वर्षे, सहा महिने अकरा दिवसांपासून तुरुंगात आहे. तो अविवाहित आहे. त्याचे आई-वडील म्हातारे आहेत. आरोपी क्रमांक 1 विरुद्ध सिद्ध झालेला गुन्हा लैंगिक अत्याचार आहे, आयपीसीच्या कलम 354-अ आणि पॉक्सो कायद्याचे कलम 7 अन्वये दंडनीय आहे. त्यामुळे आरोपी क्रमांक एकने भोगलेल्या तुरुंगवासाची शिक्षा ठरेल; असा युक्तिवाद करण्यात आला आहे. आरोपी क्रमांक एकविरुद्ध सिद्ध झालेल्या गुन्ह्याचे गांभीर्य लक्षात घेता ते पुरेसे असेल; असा युक्तिवाद करण्यात आला आहे.

22. विद्वान एपीपीने सादर केले की मूळ शिक्षा विद्वान न्यायाधीशांनी सर्व बाबींवर दिलेला निकाल गुन्ह्याच्या गांभीर्याच्या प्रमाणात आहे. सुटकेनंतरही आरोपी क्रमांक 1 हा पीडिता आणि तिच्या कुटुंबीयांसाठी धोका ठरेल; असा युक्तिवाद करण्यात आला आहे. पीडितेची बाजू मांडण्यासाठी नेमलेल्या विद्वान वकिलांचे म्हणणे आहे की, आरोपी क्रमांक 1 सहानुभूतीस पात्र नाही.

23. मी निवेदनांचा विचारपूर्वक विचार केला आहे. आरोपी क्रमांक एकच्या विद्वान वकिलाने निदर्शनास आणून दिलेली वस्तुस्थिती व परिस्थिती लक्षात घेता; तिचा युक्तिवाद मान्य करणे न्याय्य व योग्य ठरेल. आरोपी क्रमांक एकला दोन वर्षे, सहा महिने आणि अकरा दिवस शिक्षा झाली आहे. भादंवि कलम 354-अ अन्वये आणि पॉक्सो कायद्याच्या कलम 8 अन्वये जास्तीत जास्त पाच वर्षे तुरुंगवास आणि दंडाची तरतूद आहे. विद्वान न्यायाधीशांनी मूळ शिक्षेव्यतिरिक्त सर्व बाबींवर दंडाची शिक्षा सुनावली आहे. सर्व बाबींवर दंडाची शिक्षा अधिक असेल हे उघड आहे. वरील बाबी लक्षात घेता दंडाच्या शिक्षेत बदल करण्याची गरज आहे. पॉक्सो कायद्याच्या कलम 8 अन्वये दंडनीय गुन्ह्यासाठी या प्रकरणात शिक्षा द्यावी लागेल. आयपीसीच्या कलम 354-अ अन्वये दंडनीय गुन्ह्यासाठी स्वतंत्र शिक्षेची आवश्यकता नाही.

24. भादंवि कलम 451 अन्वये आणि पॉक्सो कायद्याच्या कलम 8 अन्वये दंडनीय गुन्ह्यांचा विचार केला तर आरोपी क्रमांक एकने आधीच भोगलेली शिक्षा ही पुरेशी शिक्षा असेल. दंडाच्या शिक्षेबाबत बोलायचे झाले तर सर्व बाबींमध्ये आरोपी क्र.1 ला रु.5,000/- (फक्त पाच हजार रुपये) दंड भरावा लागेल व दंड न भरल्यास दोन महिने साधी कारावासाची शिक्षा भोगावी लागेल.

25. या प्रकरणापासून विभक्त होण्यापूर्वी हे आवश्यक आहे की, सुश्री. नीरजा चौबे यांनी केलेल्या समर्थ मदतीचा स्वीकार, याचिकाकर्त्याची बाजू मांडण्यासाठी नियुक्त करण्यात आलेले विद्वान वकील सुश्री एस. एच. भाटिया यांनी फौजदारी अपील क्रमांक 515/2022 मध्ये प्रतिवादी क्रमांक 2/पीडितेची बाजू मांडण्यासाठी नियुक्त केलेले विद्वान वकील आणि श्रीमती सोनाली सावरे-गाढवे, फौजदारी अपील क्रमांक 364/2022 मध्ये प्रतिवादी क्रमांक 2/पीडितेची बाजू मांडण्यासाठी नियुक्त केलेले विद्वान वकील, त्यांनी या न्यायालयाला केलेली मोलाची मदत कौतुकास्पद आहे.

26. त्यानुसार मी खालील आदेश देतो -

(i) सत्र खटला क्र.113/2020 मध्ये विद्वान अतिरिक्त सहजिल्हा न्यायाधीश व अतिरिक्त सत्र न्यायाधीश, अकोला यांनी दिनांक 03.06.2022 रोजी याचिकाकर्त्याविरुद्ध दिलेला निकाल व शिक्षेचा निर्णय व आदेशात बदल करण्यात आला आहे.

(ii) अपीलकर्ता/आरोपींनी दाखल केलेले **फौजदारी अपील क्रमांक 364/2022** क्रमांक 2 - अमित पुत्र गोपाळ चव्हाण यांना **परवानगी** आहे.

(iii) अपीलकर्ता/आरोपी क्रमांक 2 - अमित पुत्र गोपाळ चव्हाण (अपील क्र. 364/2022 मध्ये) भादंविकलम 354, 354-ए, 354-डी, 452 सह वाचन कलम 34 व

कलम 506 (आय) आणि बालकांचे संरक्षण कायदा, 2012 मधील कलम 8 आणि 11 नुसार दंडनीय गुन्ह्यांतून निर्दोष मुक्त झाला आहे.

(iv) फौजदारी अपील क्रमांक 515/2022, अपीलकर्ता/आरोपी क्रमांक 1 - आकाश पुत्र गजानन राठोड ने दाखल केलेली त्यांना अंशतः परवानगी आहे.

(5). अपीलकर्ता/आरोपी क्र.1 – आकाश पुत्र गजानन राठोड (अपील क्र. 515/2022 मध्ये) खालील शिक्षेच्या गुन्ह्यातून निर्दोष सुटला आहे. भादंवि कलम 354, 354-डी, 452 आणि 506 (आय) आणि पोक्सो कायद्याच्या कलम 12 अन्वये दंडनीय, कलम 11 अन्वये दंडनीय.

(6) अपीलकर्ता/ आरोपी क्रमांक 1 – आकाश पुत्र गजानन राठोड (अपील क्र. 515/2022 मध्ये) यांना भादंविकलम 354-अ अन्वये दंडनीय गुन्ह्यांसाठी आणि पॉक्सो कायदा कलम 7 अन्वये ठोठावलेली शिक्षा कायम ठेवली जाते.

(6) याशिवाय अपीलकर्ता/आरोपी क्रमांक 1 – आकाश पुत्र गजानन राठोड (अपील क्र. 515/2022 मध्ये) याला या आयपीसीच्या कलम 451 अन्वये दंडनीय गुन्ह्यासाठी दोषी ठरवण्यात आले आहे.

(8) अपीलकर्ता/आरोपी क्रमांक 1 – आकाश पुत्र गजानन राठोड (अपील क्र. 515/2022 मध्ये) याला भादंविकलम 451 व पोक्सो कायद्याच्या कलम 8 अन्वये दंडनीय गुन्ह्यासाठी आतापर्यंत भोगलेली शिक्षा ठोठावण्यात आली आहे.

आयपीसीच्या कलम 354-अ अन्वये दंडनीय गुन्ह्यासाठी वेगळी शिक्षा दिली जात नाही.

(9). अपीलकर्ता/आरोपी क्र.1 - आकाश पुत्र गजानन राठोड (अपील क्र.515/2022) यांना सर्व बाबींवर रु.5,000/- (फक्त पाच हजार रुपये) दंड व दोन महिने साधी कारावासाची शिक्षा ठोठावली आहे.

27. सुश्री. नीरजा चौबे, विद्वान वकील यांची नियुक्ती फौजदारी अपील क्रमांक 515/2022 मध्ये अपीलकर्त्याचे प्रतिनिधित्व करणे आणि सीआरआय अपील क्रमांक 364/22 आणि 515/22 मध्ये प्रतिवादी क्रमांक 2/पीडितेची बाजू मांडण्यासाठी नेमलेले विद्वान वकील सौ. सोनाली सावरे-गाढवे आणि सुश्री एस.एच.भाटिया यांना त्यांचे शुल्क मिळण्याचा हक्क आहे. उच्च न्यायालय विधी सेवा प्राधिकरण, नागपूर यांना विद्वान नियुक्त वकिलांचे शुल्क नियमानुसार भरण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत.

28. वरील अटींमध्ये दोन्ही अपिले निकाली काढली जातात.

[जी. ए. सानप, जे.]

* * * * *

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X